

«Затверджую»

Проректор з наукової роботи
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Володимир ІВАНЦІЯ

03 2024р.

ВИТЯГ

**з протоколу №1 міжкафедрального наукового семінару
кафедри зарубіжної літератури
факультету романо-германської філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
від 19 березня 2024р.**

ПРИСУТНІ

7 осіб із 7 наукових та науково-педагогічних працівників кафедри зарубіжної літератури (7 за штатним розкладом):

Войтенко Леся Іванівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури;

Романець Валентина Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри;

Абабіна Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри;

Бежан Олена Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри;

Запорожченко Юлія Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри;

Садовська Юлія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри;

Ланова Вікторія Володимирівна – старший викладач кафедри.

На науковий семінар запрошені:

Богуславський Сергій Сергійович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької мови.

Мусій Валентина Борисівна – доктор філологічних наук, професор кафедри світової літератури – рецензент.

Пожарицька Олена Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри граматики англійської мови – рецензент.

Неклесова Валерія Юріївна – доктор філологічних наук, професор кафедри граматики англійської мови, гарант освітньої програми.

Колегаєва Ірина Михайлівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стилістика та лексикології англійської мови.

Подковирофф Нанушка – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування.

На науковому семінарі присутні аспіранти:

Деменко Павло Володимирович – аспірант кафедри зарубіжної літератури факультету романо-германської філології ОНУ імені І.І. Мечникова.

З присутніх – 4 докторів наук та 8 кандидатів наук – фахівці за профілем представленої дисертації.

Головуючий на науковому семінарі – Романець Валентина Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри.

Разом 13 осіб.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення публічної презентації наукових результатів дисертації аспірантки кафедри зарубіжної літератури Андрейчикової Олени Анатоліївни на тему «Жанрова еволюція сучасної антиутопії (українська та зарубіжна література)», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – *філологія, галузь знань 03 – гуманітарні науки*.

Тему дисертації затверджено 20 жовтня 2021 р. на засіданні Вченої ради

факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, протокол № 3, та 16 листопада 2021 р. на засіданні Вченої ради Одеського національного університету, протокол №4.

Тема перезатверджена 21 грудня 2023 р. на засіданні Вченої ради факультету романо-германської філології протокол №6 та 27 лютого 2024 року на засіданні Вченої ради Одеського національного університету, протокол №7.

Робота виконана на кафедрі зарубіжної літератури факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Науковий керівник: Войтенко Леся Іванівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача.

Викладено основні положення дисертації, окреслена тема та завдання.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена актуальністю та зростанням всесвітнього інтересу до антиутопічної літератури, яка насамперед пов'язана з антигуманними проявами в сучасному державному, політичному, геополітичному устрої, тенденціями до тоталітаризму, знеособлення й узагальнення – все це руйнує утопічну свідомість. Попри те, що мрія про утопічне суспільство є органічною для людства, як виявилось, вона стає дедалі більш неприйнятною для сучасного світопорядку. Як наслідок – соціальна справедливість сприймається недосяжною, що продукує перетворення утопії на антиутопію.

Одна з головних причин утвердження антиутопій закладена й у стрімкому розвитку науки та техніки, неконтрольованою згідно з моральними параметрами інтеграцією результатів прогресу в життя суспільства. Глобальні злочини

людства проти природи залишаються поза увагою більшості населення, тоді як матеріально-споживче ставлення до життя сприймається як найвища цінність. Криваві злочини людства проти людства не зникають у 21 столітті, а навпаки набирають обертів і стають невід'ємною частиною сучасного життя.

Отже, письменники-антиутопісти беруть на себе місію не тільки відобразити наслідки такого згубного розподілу пріоритетів, але й локалізувати ту низку чинників, які продукують поступову матеріалізацію антиутопічного буття. Саме тому еволюція антиутопії розглядається та класифікується з двох позицій: по-перше, як постійний супутник утопії, що проходить усі стадії розвитку утопічної свідомості; по-друге, як відповідь, реагент науково-технічного прогресу та соціально-політичних розбіжностей, властивих часові.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше здійснений комплексний аналіз антиутопізму в зарубіжній та українській літературі початку XXI століття: а) описано тематичну та формотворчу наступність антиутопічних творів та представлено низку їхніх трансформацій на початку XXI століття; в) окреслено тенденції становлення та еволюції антиутопій в зарубіжній та українській літературі; г) проаналізовано релевантні та репрезентативні твори антиутопістів кінця XX – початку XXI століть з метою виокремлення стрижневих особливостей жанру та відстеження його еволюційних трансформацій; г) вичленовано ідейно-тематичну та стильову специфіку антиутопій у контексті їхньої видозміни та проаналізовано їхній причинно-наслідковий зв'язок з онтологічною реальністю.

Запитання до здобувача, на які доповідач надала правильні та ґрунтовні відповіді.

Виступи присутніх.

З оцінкою дисертації Андрейчикової О. А. виступили експерти:

Доктор філологічних наук, професор кафедри світової літератури Мусій Валентина Борисівна, яка зазначила, що дисертація є актуальною. Головним

чином у зв'язку з тим, що висновки сприяють поглибленню уявлення про закономірності сучасного літературного процесу, а саме: динаміки жанрової системи літератури, дослідження прогностуючої ролі літератури у світі. Рецензент зазначила, що той аспект, який було обрано для дослідження антиутопії в сучасній літературі, а саме – процес розвитку художньої системи антиутопічних творів, цілком мотивований, він дозволив дійти до висновків, що мають науковий інтерес. Позитивно зазначила також увагу до рівню хронотопу в антиутопічних творах, висновок про синтез зовнішнього і внутрішнього хронотопу. Цілком мотивованим вважаю висновок О.А.Андрейчикової стосовно того, що для новітніх антиутопій XXI століття притаманна репрезентація катастрофічної реальності, а не її передчуттів.

Дискусійні положення в роботі:

Не зовсім коректним здається назва параграфу третього розділу 3.1.1. Огляд критичних зауважень і власні спостереження (К.Ішигуро). Потребує також уточнення поняття прогностичних принципів вивчення антиутопія: це однотипні чи різнопланові поняття? Більш чітким має бути формулювання тих ознак антиутопічних творів, які є незмінними, а тому їх можна вважати специфічними для цього жанру, а також тих ознак, які можуть варіюватися або змінюватися.

Також з оцінкою праці Андрейчикової О.А. виступила експерт кандидат філологічних наук, доцент кафедри граматики англійської мови Пожарицька Олена Олександрівна: новаторськими, закономірними й аргументованими зазначила виокремлені дисертанткою жанрові риси антиутопії, серед яких у дослідженні названо: проекцію на вигадане суспільство, яка викликає найбільше його несприйняття; розташуванням антиутопічного світу на відстані у просторі або часі; опис негативних рис вигаданого суспільства, аби вони шокували або ж викликали жах. У роботі також визначено, що варіативні ознаки антиутопічного дискурсу можуть бути представлені скоріше у творах

зарубіжних авторів секуляризованою ерзац-релігією, ворожістю до мистецтва, пропагандою, псевдодемократичною легітимізацією влади, вигадливим апаратом санкцій, постійним спостереженням таємної поліції, терором, тортурами та ліквідацією інакодумців.

Однак як і кожне дисертаційне дослідження, робота О. Андрейчикової містить дискусійні моменти та думки, що є цілком правомірним. Так, у першому розділі виділено в окремий параграф компаративний метод дослідження, хоча у роботі заявлені й використані й інші методи, що, звичайно, звужує теоретично-методичну базу дослідження. Крім того, авторці бажано було б дещо детальніше зупинитися на жанрових особливостях та специфіці саме української антиутопії, пояснити причини незначної популярності цього жанру в українських авторів. Дані зауваження мають дискусійно-перспективний характер, їх можна розглядати як напрямок для проведення подальших досліджень.

В обговоренні взяли участь присутні на науковому семінарі:

Кандидат педагогічних наук, доцент Романець Валеїтина Михайлівна, відзначивши актуальність теми, наукову новизну і практичне значення основних результатів та висновків дисертації. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше здійснений комплексний аналіз антиутопізму в зарубіжній та українській літературі початку ХХІ століття. Цілком мотивованим відзначила висновок О.А. Андрейчикової стосовно того, що для новітніх антиутопій ХХІ століття притаманна репрезентація катастрофічної реальності, а не її передчуттів. На думку учасника семінару дисертація є концептуальною, висновки мають науковий інтерес і тому її можна рекомендувати до захисту. Загальна характеристика дисертації – позитивна.

З характеристикою здобувача виступила науковий керівник доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури

Войтенко Леся Іванівна, а також вказала на сильні сторони дисертації і відзначила актуальність, новизну, теоретичне та практичне значення роботи.

ВИСНОВОК

міжкафедрального наукового семінару про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Жанрова еволюція сучасної антиутопії (зарубіжна та українська література)» здобувача ступеня доктора філософії Андрейчикової Олени Анатоліївни за спеціальністю 035 – філологія

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри зарубіжної літератури факультету романо-германської філології ОНУ імені І.І.Мечникова.

Актуальність дослідження полягає у встановленні та виявленні генези антиутопії в зарубіжній та українській літературі, виокремленні антиутопічних жанрових ознак у творах українських та зарубіжних письменників. Дослідження виконане на кафедрі зарубіжної літератури факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та відповідає проблематиці науково-дослідної теми кафедри («Дослідження зарубіжної літератури в системі літературознавчих шкіл теорій, напрямків»; номер державної реєстрації: НДР № 0119U002442).

2. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше здійснений комплексний аналіз антиутопізму в зарубіжній та українській літературі ХХ – початку ХХІ століть: а) схарактеризовано процес репрезентації імагінарного світу та його онтологічне підґрунтя; б) описано тематичну та формотворчу наступність антиутопічних творів та представлено низку їхніх трансформацій на початку ХХІ століття; в) окреслено тенденції становлення та еволюції антиутопій в зарубіжній та українській літературі; г) проаналізовано релевантні та репрезентативні твори антиутопістів ХХ – початку ХХІ століть з метою виокремлення стрижневих особливостей жанру та відстеження його еволюційних трансформацій; г) вичленовано ідейно-тематичну та стильову специфіку антиутопій у контексті їхньої видозміни та проаналізовано їхній причинно-наслідковий зв'язок з онтологічною реальністю.

3. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій забезпечено детальним вивченням наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників (229 позицій). Отже, у проведеному дослідженні еволюції жанру сучасної антиутопії в зарубіжній та українській літературі представлено визначальні підходи до вивчення жанру антиутопії в зарубіжному та українському літературознавстві та виокремлено ознаки жанру антиутопії; вивчено специфіку оповідної традиції в антиутопічній літературі як підґрунтя для виникнення сучасних антиутопічних творів; висвітлено особливості становлення антиутопічного жанру та вичленовано його стильову типологію; описано передумови становлення та розвитку антиутопічної літератури на початку ХХІ століття; виявлено особливості становлення та побутування жанру антиутопії у ХХ – на початку ХХІ століття в українській, європейській та американській літературі в еволюційному аспекті; проаналізовано еволюцію проблематики антиутопії в зарубіжній та українській літературі; здійснено визначення місця антиутопічних творів у літературному процесі зарубіжної та української літератури; узагальнено та систематизовано релевантні тенденції розвитку антиутопії на етапах становлення та художньої зрілості.

4. Наукова новизна результатів дисертації.

В результаті проведених досліджень було виявлено, що для новітніх антиутопій ХХІ століття притаманне висвітлення катастрофічної реальності, а не її передчуттів. Для її конструювання синтезуються всі можливі жанри романної форми, що сприяє максимальному зануренню читача, а також формуванню ним низки умовиводів. Своєю чергою, це призводить до відкритості та пластичності жанрової структури антиутопічних творів, яка зазнає гібридизації, втрачаючи свої питомі ознаки та постмодерні умовності. Натомість катастрофогенна реальність ХХІ століття заохочує на пошук нових експериментальних форм, які набувають флуктуаційної природи у жанроутворенні, парадоксально об'єднуючи класичні та інноваційні складники літературної творчості.

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Теоретичне значення дослідження полягає у всебічному вивченні проблеми еволюції жанру антиутопії, матеріал якого становить значний внесок у вивчення проблематики формування та розвитку сучасних літературних процесів у зарубіжній та українській літературі. Запропонований у дослідженні

підхід до аналізу жанру антиутопії в різних країнах може бути актуалізований як підґрунтя для подальшого комплексного дослідження окремих жанрів у сучасній літературі різних країн.

Практичне значення роботи зумовлене тим, що наукові спостереження авторки та результати її роботи можуть бути використані для подальшого дослідження антиутопічних текстів у навчальному процесі: під час викладання зарубіжної літератури та компаративістики, лінгвістики тексту, лінгвостилістики, зіставної стилістики, культури мови. Зокрема, під час викладання обов'язкових дисциплін і спецкурсів із зарубіжної літератури, теорії літератури, при написанні підручників і навчальних посібників, профільних видань та у розробці навчальних програм.

6. Оцінка структури та обсягу дисертації, її мови та стилю. Дослідження складається зі вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел із 229 позицій. Загалом робота налічує 206 сторінок. До основної частини входять три розділи, кожний з яких містить окремі підрозділи. Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення, а також оформленням відповідає вимогам МОН України та освітньо-наукової програми.

7. Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Дисертаційна робота була перевірена автоматизованим сервісом пошуку плагіату Unichesk. Результати перевірки зафіксовано в звіті від 13.03.2024

Оригінальність – 96, 75%

Схожість – 3, 25%

Схожість пояснюється самоциткуванням.

Висновок:

За результатами перевірки дисертація Андрейчикової Олени Анатоліївни визнана оригінальною роботою, яка не містить елементів академічного плагіату. Висновки щодо запозичень виявлених у роботі є слушними і не є плагіатом, робота незалежна і може бути рекомендована до захисту.

8. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації:

1. Андрейчикова О.А. Деякі особливості романної форми Кадзуо Ішігуро («Залишок дня», «Не відпускай мене»). *Записки з романо-германської філології*. Вип.1(46)2021. Одеса, 2021. С. 194-201.

2. Андрейчикова О.А. «Не-герої» антиутопії: роман Кадзуо Ішігуро «Не відпускай мене». *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна*. №90(2022), Харків, 2022. С. 23-27.

3. Андрейчикова О.А. Мотив катастрофізму в поетиці антиутопічного жанру: Кадзуо Ішигуро і Ярослав Мельник» *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Випуск 2(24)2022, Дніпро. С. 29-37.

4. Андрейчикова О.А. Проблематика та класифікація сучасної антиутопії (українська та світова література). *Записки з романо-германської філології*. Вип.2 (51) 2023. Одеса, 2023. С. 4-19.

9. Результати дослідження висвітлено в тезах конференцій.

1. Andreichykova O.A. Modern Disaster by Dystopian (Masha, or the Fourth Reich, novel by Jaroslav Melnik). / Sylantieva V. III CISP Conference «Science of post-industrial society: globalization and transformation process». №17 (2022), Vinnytsia, UKR - Vienna, AUT, 2022. P. 251-254.

Наукові спостереження авторки та результати її роботи можуть бути використані для подальшого дослідження антиутопічних текстів у навчальному процесі: під час викладання зарубіжної літератури та компаративістики, лінгвістики тексту, лінгвостилістики, зіставної стилістики, культурн мови. Зокрема, під час викладання обов'язкових дисциплін і спецкурсів із зарубіжної літератури, теорії літератури, при написанні підручників і навчальних посібників, профільних видань та у розробці навчальних програм.

У ході обговорення дисертації до неї не було висунуто жодних зауважень щодо самої суті роботи.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Андрейчикової Олени Анатоліївни на тему «Жанрова еволюція сучасних антиутопій (українська та зарубіжна література)».

2. Констатувати, що дисертація Андрейчикової Олени Анатоліївни за своїм науковим рівнем, новизною отриманих результатів, теоретичним та практичним значенням, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам, що пред'являють до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

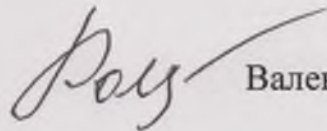
3. Наукові результати дисертації висвітлено у п'яти наукових публікаціях, що відповідають вимогам чинного законодавства для здобуття ступеня доктора філософії. З них чотири статті у наукових фахових виданнях України, одна стаття у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз Scopus тощо.

Рекомендувати дисертацію Андрейчикової Олени Анатоліївни «Жаирова еволюція сучасних антиутопій (українська та зарубіжна література)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії, з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 035 – філологія для подання до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Результати голосування щодо затвердження Висновку та рекомендації до захисту дисертації:

За	-	тринадцять
Проти	-	(немає)
Утримались	-	(немає)

Головуючий на міжкафедральному
науковому семінарі
кандидат педагогічних наук, доцент

Валентина РОМАНЕЦЬ

Секретар кафедри
кандидат філологічних наук, доцент
19 березня 2024 р.

Наталія АБАБІНА